

TARTU ÜLIKOOLI VILJANDI KULTUURIAKADEEMIA
Kultuurhariduse osakond
Huvijuht-loovtegevuse õpetaja õppekava

Karolin Leppik
KOOLIVÄGIVALLA ENNETAMIS- JA LAHENDUSVIISID
ÕPILASTE VAATES
Lõputöö

Juhendaja: Allan Kährik, MA (teoloogia)

Kaitsmisele lubatud.....
(juhendaja allkiri)

Viljandi 2018

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KOOLIVÄGIVALLA MÕISTE, ENNETAMINE JA LAHENDUSVIISID	6
1.1 Koolivägivalla mõiste määratlemine.....	6
1.2 Koolivägivalla ennetamine.....	8
1.2 Koolivägivalla lahendusviisid.....	10
2. UURIMUSE METODOLOOGILISED JA METOODILISED LÄHTEKOHAD	
2.1 Populatsioon ja valimi moodustamine	13
2.2 Andmete kogumise meetod ja protseduurid.....	13
3. KVALITATIIVNE JA EMPIIRILINE ANDMETEANALÜÜS	15
3.1 Uurimistulemuste järeldused, arutelu, ettepanekud	27
KOKKUVÕTE	29
KASUTATUD ALLIKAD	31
LISAD	35
Lisa 1. Lõputöö ankeetküsimustik	35
Lisa 2. Täiendav struktureerimata intervjuu	40
SUMMARY	44
LIHTLITSENTS	46

SISSEJUHATUS

Koolivägivald on väga aktuaalne probleem praeguses ühiskonnas ning see on üha enam tõusuteel. Uuringutest (Himma 2017; Markina-, Šahverdov- Žarkovski 2007) selgub, et Eesti on koolivägivalla tasemelt Euroopa riikide hulgas esirinnas. Lugesdes tulemusi on selgelt näha, et olenemata kümne aastasest vahest on jätkuvalt koolivägivald Eestis väga suureks murekohaks. Seda kinnitab OECD arvestus mille kohaselt on Eesti koolides kiusamist rohkem, kui Euroopas keskmiselt. Arvestuste kohaselt on Eesti koolivägivalla muredega kolmekümnendal kohal maailmas. (õpetajad ega koolijuht...2017; Jõesaar 2017) Sellised uuringutulemused on väga suurt muret tekitavad, kuna koolikusamine on üks suuremaid Eesti noorte enesetappude põhjuseid (Salliva kooli juht...2016). Selline probleem paneb mõtlema, milline viis aitaks praegust olukorda parandada.

Enamjaolt pole vägivald ühe kordne vaid kipub korduma. Kahjuks vägivallaringist välja pääsemine on aga keeruline. Lapsed, kes satuvad vägivalla ohvriks või selle pealtnägijaks, puutuvad suurema tõenäosusega vägivallaga kokku ka täiskasvanueas. Sestap tuleb ühiskonnas tolerantsust vägivalla suhtes vähendada; tegutseda enne, kui vägivaldne käitumine jõuab süveneda ning vägivalla ilmsikstulekul reageerida nii haridus-, sotsiaal-, tervishoiu- kui kriminaaljustiitsüsteemis. (Vägivalla ... s.a., lk 2)

Vägivalla probleemidega koolides tegeletakse, mida kinnitavad mitmed riiklikud dokumendid (Lastekaitseadus 2014; Vägivalla ennetamise strateegia 2015; Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus 2018;), projektid nagu Kiusamisvaba kool ja lasteaed, KiVa ning koolisisesed tegevused nagu koostöö lapsevanematega, mis on suunatud vägivalla probleemi ennetamiseks ja sellele lahenduse leidmiseks. Samuti pakutakse õpetajatele koolivägivalla teemalisi koolitusi. Nendele abimeetmetele vaatamata on aga koolides koolivägivalla probleem endiselt väga suur. (Salliva kooli juht...2016)

Põhikooli- ja gümnaasiumiseaduses (2010) on välja toodud, et kool tagab vaimse ja füüsilise turvalisuse. Sellele seadusele vaatamata räägitakse meedias palju koolivägivallast. Raskemaks teeb olukorra veel see, et koolivägivalla esinemise sagedus ja raskusaste on tõusnud. Läänemaal koolivägivalla all kannatav teismeline tõmbas noaga oma käele 47 haava (Koolipoiss tõmbas...2018), Antsla Gümnaasiumis ähvardas viienda klassi poiss noaga oma klassikaaslast (Antsla Gümnaasiumis lapsi...2017), Tallinna gümnaasiumis õppiv viienda klassi õpilane vigastas ennast noaga ning hüppas teise korruse aknast alla (Direktor agressiivsest ja...2016), Eestis toimus tulistamine Viljandis Paalalinna Koolis, kus hukkus õpetaja (Viljandi Paalalinna koolis...2014), Narrimise ja kiusamise tõttu sooritas Saku gümnaasiumi koolitüdruk enesetapu (Püüa 2003). Artiklites tuuakse kommentaaridena välja, et tõenäoliselt on ründajad olnud või on ise koolivägivalla all kannatajad. Võib oletada, et ilma põhjusega inimene, eriti noor ei haara relva, hüppa aknast alla ega ei lähe kooli inimesi ründama. Samuti toob kinnitust sellele Põhja prefektuuri ennetusteenistuse vanema Kristel-Liis Kaunismaa sõnum, et füüsilisel vägivallal ning rasketel tagajärgedel on eellugu, mis algab narrimisest. (Ibrus 2013) Selliste probleemidega tuleks tõsisemalt tegeleda. Vajalik oleks rohkem tähelepanu pöörata olukordadele mis probleemide lahendamist ning veel enam ennetamist vajavad.

Koolivägivalla tõsidust kinnitavad lisaks uudistele erinevad uuringud, viimases PISA uuringust tuli välja, et koolikiusamist on Eesti koolides endiselt liiga palju. Eesti on koolikiusamise indeksi järgi Euroopa riikide järjestuses 12. kohal. (PISA 2015) Ligi viiendik õpilasi kogeb koolis kiusamist. Igast sajast õpilasest 20 on koolis kaasõpilaste pilgete, naeru ja mõnituste märklauaks. (Sotsiaalministeerium 2015) Koolivägivallana on õpilased enim kogunud norimist ja mõnitamist ning meelega haiget tegemist (löömine, tõukamine jms), solvavaid/ähvardavaid teateid, piltide või videote levitamist internetis. (Õpilaste kooliga rahulolu...2017)

Selliseid artikleid lugedes tekivad küsimused, kuidas märgata juba eos laste käitumises vägivallale viitavaid ilminguid, kuidas ennetada neid juhtumeid, kes peaks noortega vägivallast käitumisest rääkima ja kuidas tekitada koolis viibimise ajal vaimne ja füüsiline turvalisus. Ennetustöök on vaja teadmisi koolivägivalla tekkemehhanismi kohta ja leida neile lahendusviisid, et koolivägivalla situatsioone vähendada. Väga oluline on teada saada, mida noored ise arvavad sellest, kust, miks ja kuidas vägivallad õpilaste sisse ja juurde tuleb ning mida nad ise saavad teha või paluda teha selle lahenda- ja ennetamiseks.

Lastekaitseseadus (§ 26, 2018) ütleb, et abivajav laps on laps, kelle heaolu on ohustatud või kelle puhul on tekkinud kahtlus tema väärkohtlemise, hooletusse jätmise või muu lapse õigusi rikkuva olukorra suhtes ja laps kelle käitumine ohustab tema enda või teiste isikute heaolu. Sellele seadusele vaatamata ei märgata tihtipeale seda üksikut last, kellele õigel hetkel abi pakkuda. Märgatakse üldiselt siis, kui on juba hilja kuna tihtipeale ei julgeta tulla oma probleemist rääkima ning seepärast jäävad sellised olukorrad õpetajatele märkamatuks. See tõstatab ka koolivägivalla probleemide tagajärgede tõsidust.

Kuna noored märkavad rohkem koolivägivalla situatsioone siis on tõenäoline, et nende käest saab põhjalikud soovitusel, mis oleksid efektiivsed praeguste probleemide ennetus- ja lahendusviiside tarbeks.

Eespool toodud kaalutlustest lähtudes sõnastan **uurimisprobleemi** järgmiselt: Millised on koolivägivalla ennetus- ja lahendusviisid õpilaste vaates? Uurimisprobleemist lähtuvalt on lõputöö **eesmärgiks** välja selgitada Kalamaja põhikooli 9.klassi õpilaste nägemus koolivägivalla ennetamisest ja erinevatest lahendusviisidest. Pidades silmas uurimisprobleemi ja lähtudes uuritava nähtuse teoreetilistest põhitunnustest (vt, ptk 1, lk 6) on käesolevas töös **uurimisküsimusteks**:

- Milliseid koolivägivalla ennetamise viise toovad välja 9. klassi õpilased?
- Milliseid koolivägivalla lahendusviise toovad välja 9. klassi õpilased?

Käesolev töö koosneb kolmest peatükist. Esimeses peatükis keskendun koolivägivalla mõiste ning ennetus- ja lahendusviiside teoreetilistele ja empiirilistele lähtekohtadele, teises peatükis kirjeldan kasutatud metoodikat ning kolmandas peatükis esitan andmeteanalüüsi tulemused.

1. KOOLIVÄGIVALLA MÕISTE, ENNETAMINE JA LAHENDUSVIISID

Koolivägivalda tähistavaid termineid on palju ja erinevates allikates kohtab erinevaid koolivägivalla definitsioone, kuid erinevus põhisus pole suur. Oma lõputöös keskendun koolivägivalla ennetus- ja lahendusviisi õpilaste poolsele tõlgendusele ning käesolevas peatükis toon välja koolivägivalla sisulise olemuse olulisemad küljed, mis on aluseks metoodika väljatöötamisele ja tulemuste tõlgendamisele.

1.1 Koolivägivalla mõiste määratlemine

Maailma Terviseorganisatsiooni vägivalla ja tervise aruandes (2002, lk 5) on avatud vägivalla üldine mõiste. Vägivald on füüsilise jõu või võimu tahtlik kasutamine või sellega ähvardamine enda, teise isiku, grupi või kogukonna vastu, mis põhjustab või tõenäoliselt põhjustab vigastusi, surma, psühholoogilist kahju, väärarenguid, deprivatsiooni. Koolivägivald on aga seotud õpilaste sotsiaalse, kultuurilise ja majandusliku taustaga, kodu ja kooli koostööga ning kooli üldise õhustikuga (Kas koolielu...).

Vägivalla liigitamisel lähtutakse erinevatest aspektidest ja levinum vägivalla liigitamine on füüsiliseks-, vaimseks-, seksuaalseks vägivallaks (Kase 2004, lk 7; improving victim..2015, lk 19-20; Vägivalla liigid s.a...)

Strömpl jt (2007) tööst on näha, et kõige enam seostub vägivald laste jaoks kooliga. Koolivägivalla all peetakse silmas igasugust olukorda, kus kooli kuuluv mistahes isik väärkohtleb teist kooli kuuluvat isikut (Koolivägivald... s.a.) Reeglina ohver ise ei provotseeri kiusamiskäitumist. Kiusamine võib olla nii füüsiline (löömine, asjade äravõtmise jne.) kui psühholoogiline (narrimine, ignoreerimine jne.). Paljud õpilased kogeivad koolis mingil viisil vägivalla, kuid reeglina valitakse välja ohver, kes teistest

mingil moel erineb. Põhjused võivad olla välimuses (kasv, kehakaal), sotsiaalses taustas, õppeedukuses vms. See võib toimuda ühe korra, mõne päeva, kuid ja isegi aastaid. Kiusamine ei toimu alati kahe õpilase vahel, vaid võib olla ka grupiviisiline (Sharp & Smith, 2004)

Sharp ja Smith eristavad kiusamisel 3 erinevat vormi:

- **füüsiline** – löömine, asjade äravõtmine;
- **verbaalne** – narrimine, solvamine, pidev nõökimine, rassistlikud märkused;
- **kaudne** – inetute kuulujuttude levitamine, kellegi kõrvaletõrjumine. (Sharp, Smith 2004 lk 13)

Uuringu tulemustest selgub, et koolivägivald on õppeasutuse ruumides või territooriumil toimuv vägivaldne tegevus või kuritegu, mis toimub õpilaste vahel või õpetajate vastu. (Kullamaa 2014, lk 12) Laste vägivalla ja väärkohtlemise käsitlust iseloomustab süüdistav alatoon. Süüdistatakse ja solvatakse kiusajat, ohvrit ning pedagoogi, kes ei märka või suhtub sellesse ükskõikselt. Süüdistatakse vägivalla tekkes perekonda, kes ei ole võimeline lapsele korralikke kooliasju ja riideid muretsema ning ei vaata, et laps oleks kooli minnes puhas. (Strömpl 2004, lk 33)

Kõivu (2006, lk 10; 2007, lk 12) käsitluses on koolivägivald igasugune situatsioon, kus üks kooli kuuluv isik kasutab teise isiku suhtes tahtlikult füüsilist või psühholoogilist jõudu. Koolivägivald kui vägivalla alaliik määratletakse üldiselt teatud liiki tegevustena: näiteks jõukasutamisenä, füüsilise või emotsionaalse tegevusena (narrimine, kiusamine, togimine vms) või väärkohtlemisenä. Oma uuringus on Kõiv välja toonud neli kõige sagedasemat koolivägivalla probleemi (kaklemine, suitsetamine, vandalism ja varastamine) tuues välja, et need olid omavahel tugevasti seotud. Viidates tõenäolisele koos esinemisele kooli õpilastevahelistes suhetes. Üldjoontes võib koolivägivalla jagada kaheks – vaimseks ja füüsiliseks vägivallaks. (Tilk 2012, lk 13)

Kurvaks ja mõtlikuks teeb aga see, et koolivägivalla juhtumid on sagenenud, neid registreeritakse politseis peamiselt kehalise väärkohtlemisenä. Viimase kolme aasta jooksul on sooritatud kuritegude arv tõusnud, rasketel juhtudel võib koolivägivald lõpuks viia ka tapmisenä ja/või enesetapule. Koolivägivald on samuti tõsine õigusrikkumine nagu iga teinegi isikuvastane kuritegu. (Kullamaa 2014, lk 12)

Eeltoodud koolivägivalla mõiste erinevatele käsitlustele tuginedes võib välja lugeda, et koolivägivalda kirjeldatakse kui tahtliku väärkohtlemist kaasõpilase, õpetaja ja teiste kooli personali liikmete suhtes. Koolivägivald võib olla otsene ja nähtav nagu söimamine ja löömine. Samas aga võib olla ka kaudne ja vähem silmatorkav mis väljendub järgnevate tegevustega: ignoreerimine, tagarääkimine, eemaldumine, tõrjumine ja kuulujuttude levitamine.

1.2 Koolivägivalla ennetamine

Selleks, et koolivägivalda õnnestuks ennetada, tuleks muuta õpilaste ja õpetajate hoiakuid teadlikumaks. Kui lapsed ja täiskasvanud teavad, millised on kiusamise mustrid, kuidas sekkuda ning saavad olla täiesti kindlad, et sekkumine ja kiusamisest teada andmine on tunnustust väärivad teod, siis on meil koos võimalik muuta ühiskonda, sh koolikeskkonda sõbralikumaks. Kui kool väärtustab nii sõnades kui ka tegudes iga inimese õigust elada väärikalt vägivallatut elu siis see jõuab ka laste teadvusesse. (Liina Kersna: koolikiusa...2018) Koolil on tänu sellele rohkem võimalusi koolivägivalda ennetada ning tõenäosus vägivallada ära hoida on suurem.

Koolivägivalla tõlgenduse uuringust selgus, et lastel on vajaka just rahulikust arutelust vägivalla olemuse, väljendusviiside ja osaliste üle. (Eesti teismeliste vägivalla..2007, lk 35) Seepärast on oluline alustada vägivalla teemade õpetamisega juba lasteaias. Tähtis on selgitada, et löömine, tõukamine, juustest tõmbamine ja halvustavate nimedega kutsumine on vägivallavormid. Väga oluline osa on arutada selliste käitumisviiside tekkepõhjuseid ning rõhutada vaimse ja füüsilise vägivalla tagajärgi. Heaks tulemuseks on oluline selliseid olukordi põhjalikumalt läbi töötada. Väga tähtis on õpilastes enesekindlus. Selle tõstmiseks on vaja õpilastele rõhutada, et igal ühel meist on oma anne/oskus ja mitte keegi meist ei vääri väärkohtlemist. (School Violence Aware..2018)

Euroopa liidu liikmesriikide haridus-, kultuuri- ja spordiministriumid teevad olulisi jõupingutusi, et ennetada koolivägivalda ja koolikiusamist. (Euroopa komisjon 2017, lk 22) Samuti tegeletakse rahvusvahelisel tasandil mudelprojektiga, mida erinevad riigid saavad kohandada. Niisiis on väga oluline, et ennetamisesse panustaks haridusministrium enda

poolt määratud seadustega, mis annaksid panuse koolivägivalda ennetamiseks. Lisaks sellele on Põhikooli ja gümnaasiumi seaduses eraldi välja toodud, et „vägivalda ennetamiseks tagatakse koolis järelvalve õpilaste üle kogu õppepäeva vältel.“ (PGS 2010, § 44)

Eestis on vägivalda vähendamise programm „Kiusamisvaba Kool“ mitmes koolis pilootprojektina läbi viidud. Programm lähtub vägivalda vähendamise metoodikast. Kooliprojekte ja muid kooli ennetustegevusi peetakse tõhusaks, kui need on pidevad. Vastasel juhul kaovad tulemused mõne aasta jooksul. (Aron 2009) Lisaks on väga tähtis koolikeskkonda vaadata tervikuna, see ei puuduta ainult õpilasi vaid tervet kooli meeskonda.

Õpetajad leiavad, et koolivägivalda on võimalik ennetada siis, kui lahendada koheselt tekkinud probleem. Väga oluline on, et koolipäev ja kooli sisekliima oleks lapse jaoks meeldiv, huvitav ning kasulik kogemus. (Aron 2013, lk 40)

Õpilased aga näevad ennetusviisina koolivägivalda teema käsitlemist õppeaines, teema kohaste rahulolu küsimuste läbiviimist, kodutööde mahu suurendamist, õpetlike filmide vaatamist ning probleemse teema kohaste infotundide ja loengute toimist. Mõned õpilased toovad välja, et karistused peaksid olema karmimad ning mõnes olukorras tuleks kiusaja koolist välja visata. Kõik uuringus osalenud õpilased on välja toonud, et tähtis on, et õpetaja õpetaks lugupidamist, ning oleks ise rahulik ning sõbralik õpilastega. (Aron 2013, lk 39)

Probleemseks kohaks on õpilased esile toonud, et praeguses õppeformaadis on tegevuse eesmärgiks õppekava täitmine, mitte iga lapse areng. Õpilased täheldavad, et kool valib välja ja tunnustab sobivaid õpilasi, keda ta on suuteline õpetama ning tõrjub neid, kes mingil põhjusel on tülikad, süüdistades neid selles, et nad “ei taha” õppida. Õpetajate poolt väljendatav suhtumine suunab aga kaasõpilasi ühtesid “targemaid” kaaslasid eelistama ja teisi hülgama mille tagajärjel võib esineda vaimset koolivägivalda. (Eesti teismeliste vägivalda...2007) Sellest tulemusest võib järeldada, et koolivägivalda ennetamise ja lahendamise võimalusena näevad õpilased õpetajate poolt võrdset suhtumist õpilastesse. Õpetajad ei tohiks valida enda klassi lemmikuid vaid peaksid võtma tervet klassi tervikuna ning ühtsena, olenemata õpilaste erinevast võimekusest.

Hea viis on õpilasi kaasata koolikliima parandamisesse, tutvustades rahuliku konflikti lahendamise meetodeid. Tasub õpilastele käia välja idee, et nad esitaks terve ühe õppeaasta

vältel erinevaid ideid konfliktide ennetamiseks ja lahendamiseks. Näiteks võiks kool kaaluda vastastikust koolitust lisaks klassikaaslaste abistamisele ka inimeste vaheliste konfliktide lahendamisel. Õpilastele võiks anda ülesande kirjutada essee või plakati vägivalla ennetamise kohta. Selle tegevuse motiveerimiseks võiksid olla olemas sponsorid kes tagavad õpilastele auhinnad. (School Violence Awar..2018)

1.2 Koolivägivalla lahendusviisid

Selleks, et koolivägivalda väheneks, on oluline tagada koolis turvaline kooli keskkond. Oluline on meeles pidada, et tähtis ei ole saada õpilastel vaid häid akadeemilisi tulemusi vaid neil oleks soov edasi minna õppima. (The Influence of Teaching 2015) Kui koolis on tähelepanu keskmises õppekava mitte iga õpilase areng, jäävad õpilastevahelised erinevused käsitle- ja lepitamata. See aga tekitab pingeid kogu kooliperes, nii õpilaste kui õpetajate seas, ning tagajärjeks on vägivald ja koolikohutuse eiramine. (Strömpl 2006, lk 34) Selleks, et selliseid olukordi vältida, soovitatakse luua hea suhe õpilaste ja õpetajate vahel. Samuti muuta õppeained õpilaste jaoks kutsuvamaks ja huvitavamaks. Kui koolil õnnestub selline olukord saavutada siis suure tõenäosusega tekib koolis soojem õhkkond ning õpilaste ja õpetajate omavaheline pingeline langeb, tänu millele langeb omakorda koolivägivalla kannatajate arv. (The Influence of Teaching, 2015)

Õpetajad leiavad, et koolivägivalda on võimalik ennetada siis, kui lahendada koheselt tekkinud probleem. (Aron 2013, lk 40) Vägivalla ja väärkohtlemise eesmärki näevad lapsed isikliku positsiooni parandamises ja hoidmises. Tugevama positsiooni sunnib taotlema võistlemisel põhinev suhtekultuur koolis, mille eiramise tagajärjeks võib olla ohvriks langemine. (Strömpl 2006, lk 32) Sellest tulemusest lähtuvalt võib üheks lahendusviisiks välja tuua selle, et õpetajad oskaksid ja oleksid valmis välja tooma igas õpilases tema ande, et keegi ei jääks tähelepanuta. Oluline on märgata igat õpilast ning pakkuda temale võimalust saada eduelamus ja enesetõhususe kogemine erinevates koolisituatsioonides.

Väga tähtsaks peavad õpilased, et koolis oleksid head õpetajad. Sellise väite toetuseks toodi näiteks välja, et oluline on peale toimunud koolivägivalla situatsiooni kohene probleemi lahendus õpilaste poolt. Suurema probleemi korral näevad õpilased lahendusena kaasata politsei ning panna kooli kaamerad. (Aron 2013, lk 39)

Õpilased peaksid tundma ennast teretulnud, olenemata erinevustest, nagu näiteks pere sissetulek, kultuuriline taust või usulised veendumused. Oluline on tutvustada õppetundides vastastikust austust ühendades grupitöodes erinevate taustadega õpilased, kes ei tunne üksteist veel väga hästi. Lõuna-Veneetsia õiguskeskuse õpetamise tolerantsuse projekt näitab, et erinevate kultuuride õpilastele tegevuste tutvustamine võib aidata parandada rassismist tingitud koolivägivalda. (School Violence Awar...2018) Selleks, et seda probleemi Eestis vähendada ja vältida, viiakse iga aastaselt läbi haridusliku lõimumise projekti Game clubiga. Projekti eesmärk on rahvusliku mitmekesisuse väärtustamine, eesti keele oskuse arendamine ja kahe riigi kultuuride kombineerimine. Projektiga on soov muuta noori olenemata rahvuse erinevusest ühtsemaks. (Haridusliku lõimumise...2017)

Õpetajad pakkusid, et võiks olla üritusi, kus õpetajad ja õpilased näeksid teineteist ka väljaspool kooli, et nad on tegelikult inimesed nagu kõik teisedki. (Aron 2013, lk 40)

Põhikooli õpilaste arvates on vägivalda ärahoidmise võimalused seotud eelkõige iseenda ja eakaaslaste prosotsiaalse käitumisega ja sellist käitumist toetavate ja arendavate ürituste korraldamisega. Vägivalla vastu protestimisel tähtsustasid õpilased eelkõige aktiivset protesti (miitinguid, koosolekuid, kampaaniaid), mida peaksid toetama nii vägivallavastased väärtushinnangud kui ka inimeste prosotsiaalne tegevus. (Soodla 2005, lk 14)

Laps, kes ütleb, et ta vihkab kooli võib tegelikult karta kiusamist või rasket kontrolltööd. Aktiivne kuulamine aitab mure tegelike põhjusi leida ja liikuda probleemi lahendamise suunas. (Kadri Järv-Mändoja, Kärt Käesel, Ene Pill, Maire Riis 2007) Kõiv (2003) uuringutest selgub, et huviringides ja trennides osalemine tagab positiivse mõju. Sellest uuringu tulemusest tuleb esile, et noori oleks vaja rohkem teadvustada nende pakutavatest võimalustest huvitegevuses- ja hariduses ning aidata neil leida õige suund.

Lisaks eelnevale on õpilased välja toonud, et koolivägivalda probleemi lahendusena näevad nad rangemaid meetmeid – turvaline, so vägivallavaba kool on saavutatav formaalse kontrolli suurendamise, karistuse, sundimise ja väljatõrjumise läbi. Samas on õpilased välja toonud, et kõrvalseisjana ei saagi kuidagi aidata kaasõpilast, sellepärast, et ohvrit kiusatakse just tema nõrga staatuse või nõrkuse tõttu ja iga väljastpoolt tuleb abi vaid rõhutab niigi olemasolevat nõrkust. Uuringus selgus, et kui kaasõpilane sekkub koolivägivalda olukorra lahendamisesse, võib ta ise osutada järgmiseks ohvriks.(Strömpl;Selg,Soo ja Šahverdov-

Žarkovski 2007) Selleks, et selline olukord ei juhtuks, oleks oluline teha õpilastele selgeks, kui vajalik ning väärikas samm on kaasõpilase aitamine. Seda eesmärgiga tõsta õpilastes julgust teise õpilase eest välja astumisel. Tänu sellele oleks suurem võimalus õpilaste omavahelisele koostööle teiste õpilaste kaitses.

Kõiv (2007) uuringu tulemustest ilmnes, et õpilaste suhtumine omavahelisse abistavasse käitumisse oli suhteliselt negatiivne. Sellest tulemusest tulenevalt oleks tähtis õpilastele viia läbi infotunde teemadel miks on vaja teisi aidata, anda teada milline on kaaslase aitamisest tulenev mõju ja selle väärtus nii aitajale kui kannatajale.

Samuti on tähtis meeles pidada, et koolivägivalla lahendamine ei toimu vaid õpilaste vahel. Väga palju sõltub õpetajate poolsest lähenemisest olukorra lahendamisele. Riidlemine ilma selgitusteta rikub omavahelisi suhteid. Lapsed kogevad sageli, et täiskasvanud riidlevad nendega, et lõpetada nende halb käitumine. Tagajärgedeks võib olla see, et lapsed vabandavad aga halb käitumine kestab edasi või lakkab vaid hetkeks, et jätkuda kohe pärast täiskasvanute lahkumist. Seda kinnitab uurimus, milles selgus, et kui pahandamisele ja karistusele ei järgne suunatud tegevusi, mis parandaksid laste lagununud suhteid, võib kiusamine hullemaks minna. (McGrat; Noble 2006)

2. UURIMUSE METODOLOOGILISED JA METOODILISED LÄHTEKOHAD

Käesoleva töö empiiriliseks eesmärgiks on välja selgitada üheksanda klassi õpilaste nägemus koolivägivalla toimivadest lahendus- ja ennetusviisidest kvalitatiivse sisuanalüüsi põhjal. Uurimisviisist tulenevalt valisin andmete kogumise meetodiks struktureerimata intervjuu ja ankeetküsimustiku, mille avatud lõpuga küsimused võimaldavad koguda kvalitatiivseid andmeid. Uuritavateks on Kalamaja Põhikooli 9. klasside õpilased. Käesolevas peatükis käsitletakse uurimuse valimi moodustamist ja andmete analüüsi meetodikat.

2.1 Populatsioon ja valimi moodustamine

Eesmärgist tulenevalt on uuringu populatsiooniks Kalamaja Põhikooli 9. klasside õpilased. Populatsiooni kogumaht $N=33$. Valimiks on kõikne valim, ankeetküsimustiku täitsid 28 õpilast kellest poisse 16 ja tüdrukuid 12, intervjuul osales 12 õpilast. Kuna vastanute protsent on 85%, on tulemused populatsiooni suhtes representatiivne ja võimaldab põhjalikke järeldusi teha. Valimis on 33 õpilast kellest poisse on 18 ja tüdrukuid 15. Tüüpiliseks esindajaks valmis on „ohvrid“ ja „mitteohvrid“. Nende määramisel kasutasin ankeetküsimustikus selleks ettenähtud küsimuse abi.

2.2 Andmete kogumise meetod ja protseduurid

Eesmärgist tulenevalt valisin andmete kogumiseks ankeetküsimustiku ja struktureerimata intervjuu. Intervjueerimiseks ja ankeetküsimustiku jaoks koostasid orginaalküsimustiku, mis sisaldab koolivägivalla ennetus- ja lahendusviiside vabakirjelduse osa ja avatud lõpuga küsimustikku.

Küsitluse ja intervjuu läbiviimiseks küsisin luba kooli juhtkonnalt ja klassijuhatajalt koosolekul. Tutvustasin oma uurimistöö teemat ja eesmärgi ning leppisime 9. klassi klassijuhatajaga ankeetküsimustiku läbiviimise kuupäevaks 29.03.2018 ja intervjuu läbiviimise kuupäevaks 10.04.2018.

Uuringu andmete kogumiseks kasutasin paber kandjal küsimustikku, mille viisin isiklikult kohale 29.03.2018. Ankeetküsimustiku täitmine toimus 9. klassi klassijuhatajatunni ajal. Vastajatele andsin küsimustiku täitmiseks aega 20 minutit. Küsimustikud sain tagasi samal päeval kohapeal, kui vastajad olid lõpetanud.

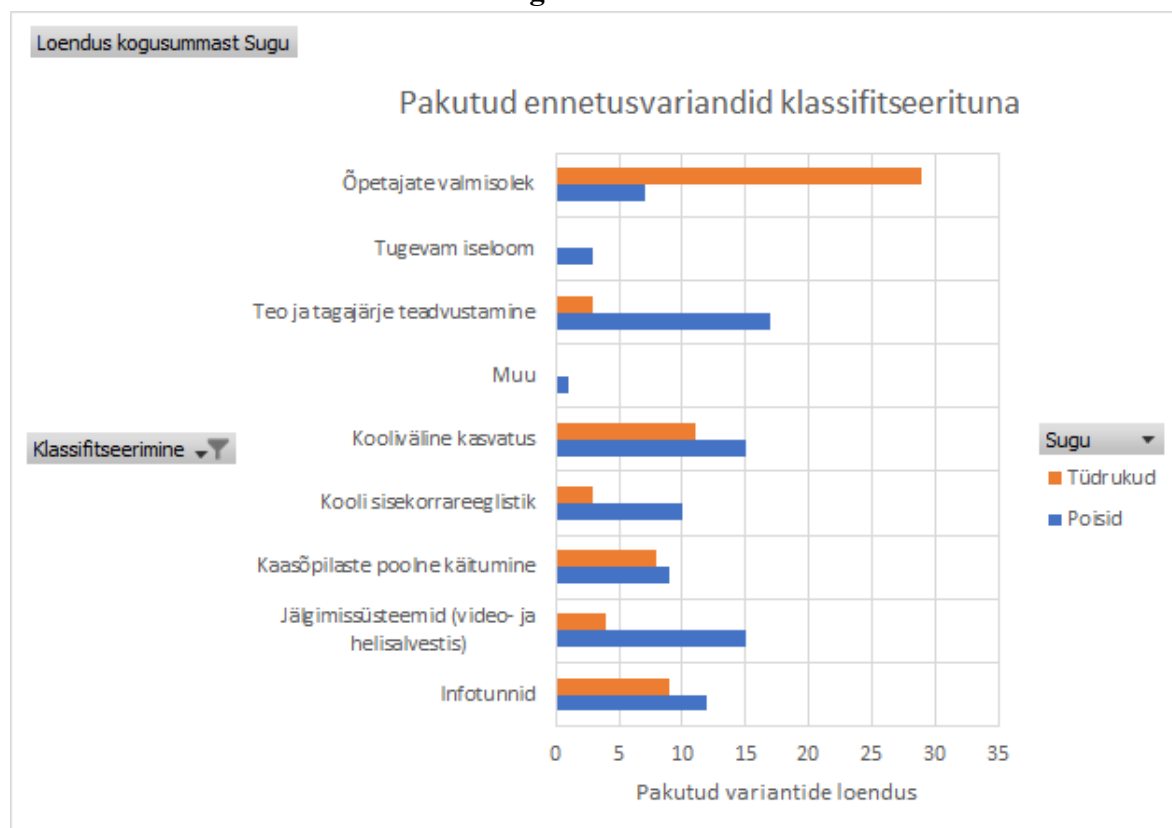
Hilisema intervjuu täiendavate andmete kogumiseks kasutasin paber kandjal küsimustikku, mille viisin läbi 10.04.2018. Intervjueerimine toimus kooli tundide ajal, mille viisin läbi logopeedi klassis. Intervjuu jaoks ajalimiiti ette määratud ei olnud, kõige pikem intervjuu kestis 15 minutit. Intervjueerimiseks tuletasin meelde oma uurimistöö teemat ja eesmärgi.

Ankeetküsimustike ja struktureerimata intervjuu küsimuste näidised on välja toodud lisa 1 ja 2. Ankeetküsimustik koosneb kolmest plokkist (isiku kirjeldus, ennetusviisid ja lahendusviisid). Esimene plokk koosneb kolmest küsimusest ja puudutab taustandmeid (sugu, vanus, koolivägivalla kogemus). Teine plokk koosneb viiest küsimusest mis puudutab ennetusviise ning kolmas plokk koosneb samuti viiest küsimusest mis puudutavad koolivägivalla lahendusviise.

3. KVALITATIIVNE JA EMPIIRILINE ANDMETEANALÜÜS

Järgnevas peatükis on eesmärgiks välja tuua uurimustulemused vastavalt püstitatud uurimusküsimustele: Milliseid koolivägivalla ennetamise viise toovad välja 9. klassi õpilased? Milliseid koolivägivalla lahendusviise toovad välja 9. klassi õpilased? Eesmärgiks on võimalikult tõhusalt kirjeldada koolivägivalla ennetus- ja lahendusviise. Selleks keskendun uurimisandmete kvalitatiivse sisuanalüüsile ja saadud tulemuste tõlgendamisele.

Tabel 1. Ohvrite ennetusviisid koolivägivallale

Uurimustulemustest selgus, et koolivägivalla ohvrid, eelkõige tüdrukud näevad kõige tõhusamaks ennetusviisiks õpetajate valmisolekut, uuritavad iseloomustasid seda järgnevate näidetega:

- Pidevad infotunnid
- Rohkem grupitöid, sündmuseid ja projekte
- Õpetajate poolne järel valve, kuulamine ja sekkumine
- Võrdne kohtlemine
- Õpetajate poolt tagatud usaldus, tugi ja abi
- Regulaarsed individuaalsed kohtumised õpilastega
- Õpetajate poolt suurem huvi õpilaste rahulolusse ja eluviisi.

Poisid pidasid kõige tõhusamaks ennetusviisiks teo ja tagajärgede teadvustamist, jälgimissüsteemi (video- ja helisalvestus), kooli sisekorrareeglistikku ja tugevamat iseloomu. Esimese teema all tõid õpilased näidetena välja, et vajalik on olla teadlik järgnevatest punktidest:

- Karistustest ja reeglitest
- Toimub kiire teavitustöö lapsevanematele/politseile
- Direktori käskkiri
- Raskema juhtumi korral võiks kooli poolt olla kehtestatud paarikuine eemaldamine ja/või rahatrahv
- Suunamine kooli psühholoogi vastuvõtule.

Jälgimissüsteemi näited:

- Kontroll ja järelevalve vahetundides
- Rohkem kaameraid
- Salvestiste järjepidev kontroll

Kooli sisekorrareeglistiku näited:

- Igale õpilasele oma kapp

- Koolivorm
- Jõukohased tööd
- Rohkem reegleid
- Toidunormide suurendamine
- Alatine koolivägivalla tekkepõhjuste väljaselgitamine
- Õpetajate täiendamine/koolitamine
- Sooneutraalne kool.

Tugevam iseloom:

- Oskus astuda vahele
- Julgus teisi aidata
- Julgus vältida kiusamist.

Uuritavate poolt sarnanesid ennetusviiside uurimistulemused kõige enam kategooriates: kooliväline kasvatus, kaasõpilaste poolne käitumine ja infotunnid.

Kooliväline kasvatus:

- Vanemate hea eeskuju, toetus ja kasvatus
- Vanema poolt suurem huvi kooli tegevuste ja rahulolu vastu
- Sõprade ja treeneri poolne toetus.

Kaasõpilaste poolse käitumine:

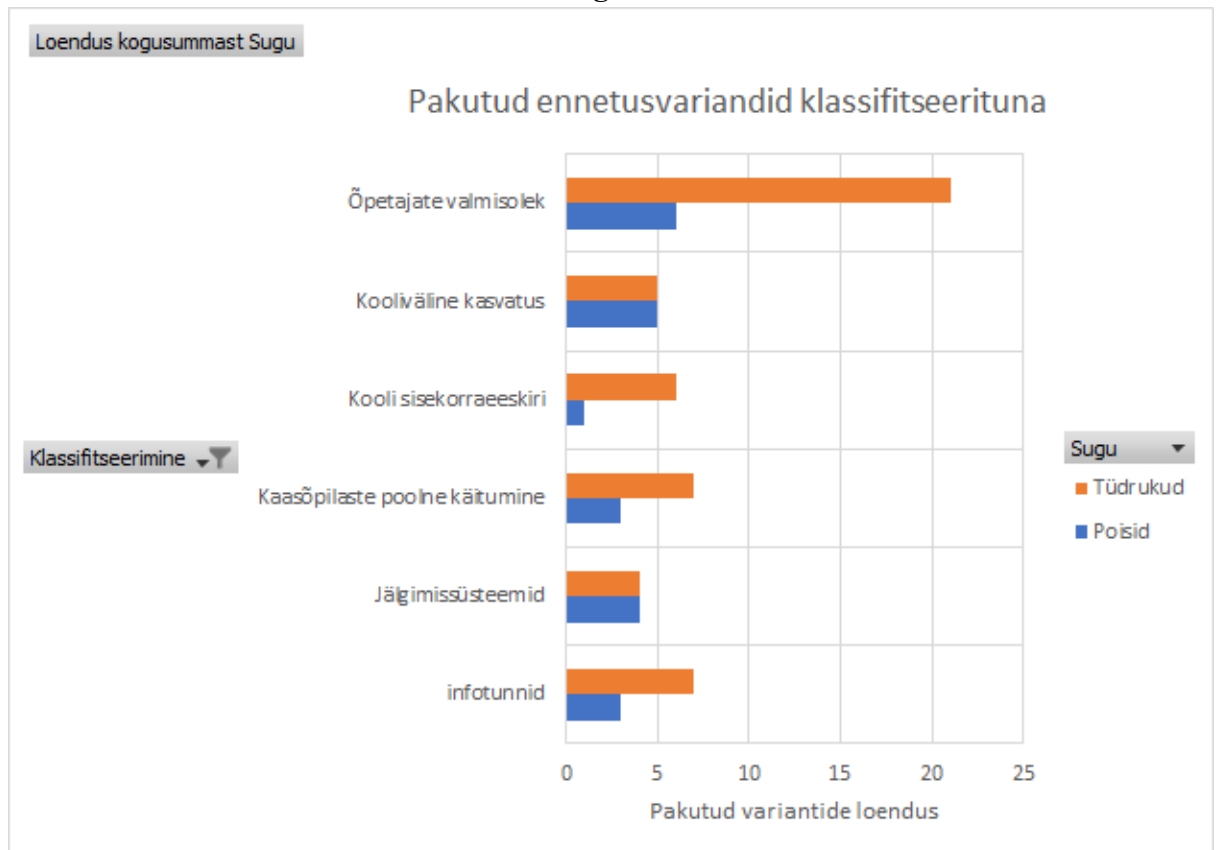
- Teineteise toetamine ja austamine
- Aktiivsem suhtlemine
- Võrdne kohtlemine
- Üleolevalt suhtumise ja löömise vältimine

Infotunnid:

- koolivägivalla ja selle tagajärgede infotunnid

- Koolivägivalla läbimängimine
- Distipliinitunnid
- Politsei, lastekaitsespetsialisti ning nõustaja infotunnid ja töötoad
- Järjepidevad vestlused koolivägivallast
- Vangla külastamine.

Tabel 2. Mitteohvrite ennetusviisid koolivägivallale

Mittekannatajate ennetusviiside tulemustest tuli välja, et nii tüdrukud, kui ka poisid näevad kõige tõhusama ennetusviisina õpetajate valmisolekut, mida nad kirjeldasid järgnevate näidetega:

- Õpilaste toe ja usalduse tagamine
- Sotsiaalpedagoogi ja klassijuhatajate poolne järjepidev huvi õpilaste kooli rahulolu kohta
- Õpetajate poolt õpilaste võrdne kohtlemine.

Võrdsete arvamustena kerkisid esile kooliväline kasvatus ja jälgimissüsteemid mille näidetena tõid õpilased välja:

Kooliväline kasvatus:

- Vanemate poolt suurem huvi, toetus, eeskuju ja tähelepanu lapsele.

Jälgimissüsteemid:

- Järjepidev kontroll
- Rohkem vahetunni õpetajaid.

Lisaks nendele näidetele tõid õpilased välja kooli sisekorraeeskirja, kaasõpilaste poolse käitumise ja infotunnid. Tüdrukute poolt olid kõik väljatoodud näited ülekaalus.

Kooli sisekorraeeskirjad:

- Õpilaste võrdne kohtlemine koolipersonali poolt
- Koolivorm
- Usaldusväärne koolikeskkond.

Kaasõpilaste poolne käitumine:

- Kaasõpilaste poolne toetus/suurem huvi
- Iga õpilase aktsepteerimine
- Kiusajate grupiga mitte liitumine

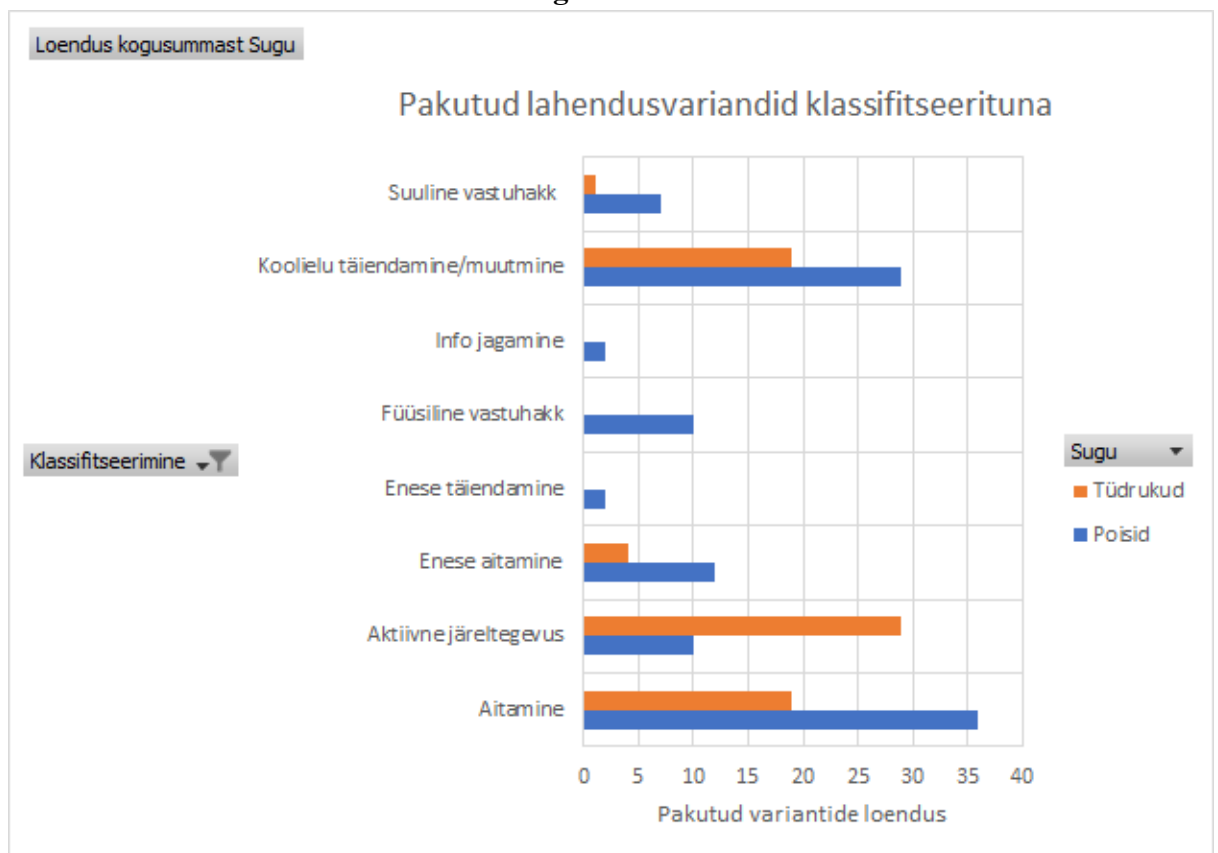
Infotunnid:

- Regulaarsed, pidevad ja põhjalikud infotunnid
- Enesekaitse töötoad
- Politsei kaasamine infotundidesse
- Programmide läbiviimine

- Õpetajate väljaõpe usaldusväärse ja hooliva kooliõhkkonna loomiseks.

Võrreldes saadud tulemusi eelnevate teadustöödega kus on keskendunud koolivägivalla ennetusviisile selgub, et mitmed välja toodud arvamused ühtivad eelnevate uurimistulemustega. (ptk 1, lk 8 - 10) Sellest tulemusest lähtuvalt saab järeldada, et koolid ei võta tõsiselt õpilaste poolseid ettepanekuid või koolid ei ole teadlikud õpilaste ettepanekutest koolivägivalla ennetamiseks.

Tabel 3. Ohvrite lahendusviisid koolivägivallale

Ankeetküsimustiku ja intervjuu abil selgusid ohvrite poolsed ettepanekud koolivägivalla tõhusamateks lahendusviisideks. Poisid näevad kõige tõhusama koolivägivalla lahendusviisina *aitamist* ja tüdrukud *aktiivset järeltegevust*. Need välja toodud lahendusviisid kirjeldavad õpilased lahti järgnevate näidetega:

Aitamine:

- Rääkida kaasõpilastele ja õpetajatele probleemist
- Rääkida vanematele juhtunust
- Leida anonüümne viis vägivallast teavitamiseks
- Informeerida kaasõpilasi kiusajast
- Kaasõpilased jälgivad ohvrit ja kiusajat
- Teavitada veebikonstaablit
- Kutsuda politsei
- Kaitsta kannatajat
- Kohene vahelesekkumine kaasõpilaste poolt
- Vastu hakkamine
- Õpetajate sekkumine
- Sõbra pidev kaitsmine
- Klassijuhatajale probleemist rääkimine
- Kiusamise ja videote jagamise lõpetamine.
- Vanemad aitaksid rohkem
- Vanemad pööraksid rohkem tähelepanu
- Vanemad tunneksid suuremat huvi koolielu kohta
- Hea käitumisega sõber jagab näpunäiteid
- Sõber julgustab
- Sekkutakse vahele
- Igast olukorrast rääkida õpetajale
- Kaasõpilaste igakordne sekkumine
- Pealtnägijal tuleb osalejatele mõistus pähe panna.

Aktiivne järeltegevus:

- Olukorra hilisem läbimängimine
- Nõustamine
- Traumeeritud noore jälgimine
- Analüüs tagajärgedest

- Osapooltega vestlemine
- Olukorra läbirääkimine
- Omavahelise suhtlemise õpetamine
- Situatsiooni mõju põhjalikum kirjeldus
- Essee teemal mis juhtus
- Privaatne vestlus klassijuhatajaga
- Psühholoogi poolne infotund teo tagajärgedest,
- Õpetaja poolt kuulata mõlema osapoole vaatepunkte olukorrast
- Probleemi põhjuse väljaselgitamine
- Uurida õpilastelt nende poolseid ettepanekuid olukorra lahendamiseks
- Klassijuhataja regulaarne huvi kuidas tema klassiõpilastel läheb
- Tekitada õpilaste vaheline usaldus
- Olukorra läbirääkimine lapsevanematega
- Järjepidevad kohtumised klassijuhataja ja sotsiaalpedagoogiga
- Kutsuda politseid, kes selgitab juhtunud olukorra võimalikke tagajärgi
- Rohkem ühistegevusi oma klassiga
- Raskelt koolivägivalla all kannatava õpilase ravile saatmine
- Koolis võiks olla halva õpilase ruum, kuhu saata kiusaja istuma
- Selgitada põhjalikult õpilastele, kuidas aset leidnud situatsioon võib mõjuda kannatanule
- Uurida põhjuseid, mis ajavad kiusaja sedaviisi käituma
- Õpetaja võiks koolivägivalla all kannatavaid õpilasi rohkem kuulata.

Kõige rohkem kattusid poiste ja tüdrukute vastused valdkonnas *koolielu täiendamine/muutmine*, lisaks sellele toodi veel välja *enese aitamine* ja *suuline vastuhakk* nendes näidetes oli rohkem poiste ettepanekuid. Neid koolivägivalla lahendusviise kirjeldasid õpilased järgnevate näidetega:

Koolielu täiendamine/muutmine:

- Õpetajatel õigus üle vaadata kiusaja Facebooki ja youtube-i konto
- Konto kustutamine
- Võimalus nõustajale suunata

- Õpetajate suhtlemine psühholoogidega
- Õigus suunata kiusaja psühholoogi vastuvõtule
- Regulaarne järelkontroll klassijuhatajalt
- Klassijuhataja näitab rohkem välja huvi oma klassis toimuva vastu
- Rohkem ühiseid koolisiseseid istumisi, kus kõigil on oma roll
- Rohkem meeskonnatöid
- Õpetajatel suurem huvi vahetunnis toimuva vastu
- Rohkem individuaalseid vestluseid klassijuhatajaga
- Igast juhtumist teavitamine lapsevanematele
- Õpetaja poolne kiusaja ja ohvri käitumise hindamine iganädalaselt
- Rohkem eratunde õpilastele, et võimekus oleks võrdsem
- Lisada inimeseõpetuse ainesse teema mis arendaks vaimse tervise teadlikkust lastes
- Inimeseõpetuses rääkida juhtunud olukorra tagajärgedest ja mõjust õpilaste tervisele
- Hiljem teha regulaarselt õpilastega uuringuid kooli vahetundide kohta.

Enese aitamine:

- Kooli vahetamine
- Näidata välja, et ei karda kiusajat
- Elada viha välja trennis
- Hakata ükskõikseks.

Suuline vastuhakk:

- Kannatanu ütleb kiusajale, et tapa ennast ära
- Väljendad kiusajale, et see on mõttetu, mida ta teeb
- Ähvardad juhtkonnale rääkimisega
- Ähvardad tagasi tegemisega
- Ütled, et kaasõpilased toetavad mind, mitte sind
- Ähvardad hirksamalt tagasi teha
- Solvata paremate solvangutega
- Õpetajate poolsed hoiatused.

Lisaks eelnevatele näidetele töid ainult poisid koolivägivalla lahendusviisidena välja järgmised võimalused *Info jagamine, füüsilise vastuhakk ja enese täiendamine*.

Enese täiendamine:

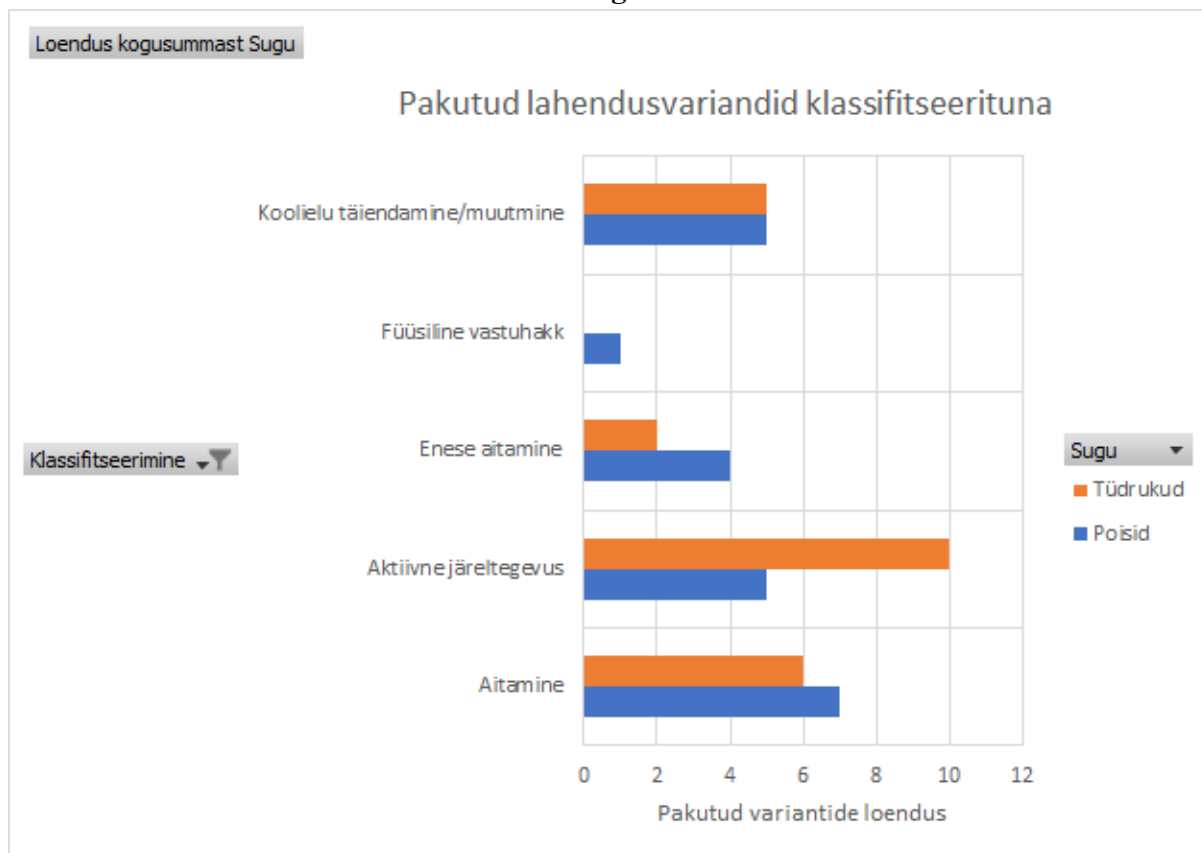
- Tuleb õpetada enda eest seisma
- Suhtlusalased koolitused õpetajatele teemal „kuidas juhtunud olukorras rääkida“
- Suhtlusalane töötuba õpilastele „kuidas enda eest seista“.

Füüsiline vastuhakk:

- Vähem lüües
- Kambakas kiusajale
- Vastu pekmine ja löömine
- Telefoni käest võtmine
- Suu ja käte kinni teipimine.

Sarnaselt ennetusviisidega kattuvad samamoodi praeguse töö lahendusviiside uuringutulemused senimaani uuritud tulemustega. Juba varemgi on õpilased välja toonud näiteid mis ühtivad 9. klassi õpilaste arvamustega. Näiteks on teistes uurimustes õpilased välja toonud: läbirääkimine osapooltega, politsei kaasamine, õpetajatega vestlemine, kohene probleemi lahendamine, kooli kaamerad, tihedam meeskonnatöö, trennis käimine, karmimad karistused, infotunnid ja õpetajate poolne lähenemine.(ptk 1, lk 10-12) Selline tulemus kinnitab veel enam seda, et senimaani ei ole õnnestunud veel teha piisavalt tõhusat tööd koolivägivalla probleemide ennetamise ja lahendamiseks.

Tabel 4. Mitteohvrite lahendusviisid koolivägivallale

Mitteohvrid näevad ühiselt kõige tõhusama lahendusviisina *koolielu täiendamine/muutmine* samas on tõhusate lahendusviisidena toonud õpilased veel välja *aitamine*, *aktiivne järeltegevus* ning *enese aitamine*. Üks poiss tõi lisaks eelnevale välja *füüsiline vastuhakk*.

Koolielu täiendamine/muutmine:

- Suurendada täiskasvanud inimeste kohalolekut koolis (koridor, kooliõu)
- Tuleks regulaarselt jälgida turvakaameraid
- Tuleb õpetada, kuidas toimunud olukorras vastu hakata
- Võtta ära telefonid
- Väiksemad rühmad söögivahetunnis
- Tunnis rääkida enesehinnangu langusest koolivägivalla tõttu
- Õpetada enesekaitsevõtteid toimunud olukorras
- Palgata kannatajale tugiisik

- Viia läbi huvitavamaid ja intrigeerivamaid kehalise kasvatuse tunde.

Aitamine:

- Koolivägivalla olukorras minna koheselt õpetajale rääkima
- Aktiivne tegelemine järeltööga õpetajate poolt
- Teavitama olukorrast koheselt lapsevanemaid
- Ära kuulata mõlemad osapooled, kannataja ja põhjustaja
- Pakkuda tuge ohvrile
- Motiveerida kannatajaid end kaitsma
- Kaasõpilased võiksid vahele astuda
- Julgemad võiksid kutsuda kiirelt abi
- Kiusajale tuleks selgeks teha, et kõik on võrdsed.

Aktiivne järeltegevus:

- Õpetaja jätkab regulaarselt kontrolli
- Ohver suunatakse enesekaitse tundi
- Kuulata läbi mõlemad osapoolsed
- Kutsuda lapsevanemaid kooli vestlema
- Kutsuda kohale politseid, kes räägib toimunud olukorra tagajärgedest
- Vajadusel kutsuda politsei vahele sekkumiseks
- Järjepidev tagasisideuuring juhtunust
- Klassijuhataja poolsed anonüümsed kohtumised õpilastega
- Vajadusel suunata osalejad sotsiaalpedagoogi juurde
- Kiusaja panna tundma kannataja olukorda.

Enese aitamine:

- Vältida kiusajat
- Peita enda raha
- Mitte raha kooli kaasa võtta
- Vahetada kooli

- Informeerida koheselt enda vanemaid
- Minna murest rääkima õpetajale.

Füüsiline vastuhakk:

- Tuleks lüüa vastu

3.1 Uurimistulemuste järeldused, arutelu, ettepanekud

Uurimistulemuste lahti kirjeldamisel selgus, et ohvrid näevad ühiselt kõige tõhusama koolivägivalla lahendusviisina *koolielu täiendamist/muutmist, aktiivset järeltegevust ja aitamist*. Sellest uuringu tulemusest lähtuvalt tuleb esile, et õpilased ei ole koolieluga täielikult rahul ning koolivägivalla vähendamise võimalusena näevad ohvrid koolielu muutusi ning tõhusamat järeltööd ohvri ja mitteohvriga. Samuti tunnevad õpilased puudust toest ning toovad esile, et aitamine oleks tõhus viis koolivägivalla lahendamiseks.

Üllatavaks osutus uurimuses tulemus, et mitteohvrid näevad kõige tõhusamate koolivägivalla lahendusviisidena sama, mis ohvrid välja töid. Sellest võime järeldada, et need on kohad, mis vajaksid põhjalikumalt tähelepanu ja järjepidevat tegelemist. Eraldi on mittekannatanud poisid ja tüdrukud esile toonud *enese aitamist*. Selleks, et ohver suudaks enda eest seista ja mitte välja teha kiusajast, on vaja julgust, kannatlikust ja tähelepanelikkust. Selleks, et seda saavutada, on vaja kaasõpilaste ja õpetajate toetust, nende olemasolu ning järjepidevat järeltegevust.

Koolivägivalla ennetusviiside tulemustest selgub, et kõige enam töid õpilased välja *koolivälist kasvatust* ja koolivägivalla teemalisi *infotunde*. Välja toodud ennetusviisi näidete põhjal võib järeldada, et õpilased tunnevad väga suurt puudust pere toest ning eeskujust ja peavad oluliseks vajadust põhjalikumalt õpilastele teadvustada, mis on koolivägivald. Õpilased tunnetavad, et kiusajatel ei ole õiget eeskujut ning seetõttu elatakse end välja ohvritele. Kogemus on näidanud, et see, millest laps puudust tunneb, sellele üritatakse tähelepanu leida väljaspool kodu. Kahjuks aga kõige tõhusamaks tähelepanu leidmiseks on välja kujunenud kaasõpilase kiusamine (löömine, narrimine, asjade äravõtmine jms). Õpilased aga ei teadvusta endale, mida see kaasõpilasele võib kaasa tuua, seepärast toovad õpilased esile, et vaja oleks erinevaid koolivägivalla teemalisi infotunde.

Ohvrid toovad ka välja, et väga oluline on *kaasõpilaste poolne käitumine* sellistes olukordades. Selleks, et kiusamine ei tekiks või ei muutuks tõhusamaks, oleks tähtis teistel kaasõpilastel olukorraga mitte kaasa minna, vaid pigem lõpetada võimalusel olukord. Eesmärgiga, et kiusaja mõistaks, et see ei ole õige, mida ta teeb ega pälvi sellest tähelepanu. Alati ei pruugi see aga toimida, vaid minnakse siiski kiusajaga kaasa. Sellest tulenevalt on õpilased välja toonud *õpetajate valmisoleku*, mida on esile toodud eelkõige väitega, *õpetajate poolt suurem tähelepanu*. Võib-olla saab sellest järeldada, et kannatajad näevad seda lahendusena, kui kaasõpilaste abi ei toimi. Kiusaja ei saa kaasõpilaste poolset tähelepanu ning seepärast vajab tähelepanu ja lähedust õpetajatelt.

Tõhusate ennetusviisidena on koolivägivalla all mittekanatanud toonud esile samad tähelepanekud, mida tõid välja ohvrid: *kooliväline kasvatus, infotunnid ja õpetajate valmisolek*. Lisaks nendele on õpilased esile toonud *jälgimissüsteemid*, mis erineb ohvrite arvamusest. Sellest võib järeldada, et mitmed koolivägivalla juhtumid leiavad aset vahetundides. Seda seepärast, kuna sel hetkel on koridor õpilasi täis ning iga situatsioon ei pruugi silma paista või lihtsalt ei pöörata sellele nii palju tähelepanu kui peaks. Kannatanud ei pruukinud seda välja tuua seepärast, et ei pruugi vaadata/näha nii laialt enda ümber, kui seda teevad mitteohvrid.

Selliste olukordade vähendamiseks ja ennetamiseks oleks vajalik teha järjepidevat tööd. Vajalik oleks õpilastelt regulaarselt uurida, kuidas nad on koolieluga rahul. Tähtis pole vaid õpiedukus, vaid oluline on kooli keskkonnaga rahulolu, et õpilastel püsiks õpimotivatsioon. Selleks, et see toimiks, oleks vaja teha järjepidevalt koolielu rahulolu uuringuid. Tähelepanu tuleks pöörata sellele, et suuresti võetakse arvesse õpilaste ettepanekuid ja soove. Seda seepärast, et nemad on ohvrid ja pealtnägijad ning neilt on võimalus saada kõige tõhusamaid ettepanekuid koolivägivalla lahendamiseks ning ennetamiseks. Nii on õpilastel võimalus oma nägemuse või kogetu põhjal tuua esile, mis vägivaldse olukorra tekitab ning milline lahendusviis toimiks kõige enam. Puhtalt ainult uurimustulemustest aga ei piisa. Oluline on, et õpetajad ja juhtkond võtaksid õpilaste uuringutulemusi kuulda ning tegeleksid nende tulemuste parandamisega. Järjepidev ning regulaarne tegevus võib tunduda ülejõu käivat, aga hiljem tagasivaates on suurem tõenäosus koolirahulolu uuringus näha edusamme.

KOKKUVÕTE

Käesolevas lõputöös on püstitatud kaks uurimisküsimust:

1. Milliseid koolivägivalla ennetamise viise toovad välja 9. klassi õpilased?
2. Milliseid koolivägivalla lahendusviise toovad välja 9. klassi õpilased?

Uurimustöö esimese küsimuse vastus toob välja, et õpilaste arvates aitavad koolivägivalda ennetada koolipoolsed tegevused (nt konkreetne ja selgeks tehtud sisekorrareeglistik, õpetajate valmisolek, infotunnid, audiovisuaalsed jälgimisseadmed). Teisalt aitaks ennetusviisina kaasa ka parem kooliväline kasvatus, tegude ja nende tagajärgede teadvustamine ning hoolivam kaasõpilaste poolne käitumine. Sellest tulenevalt tuleb teadvustamistööd teha nii koolisisest kui ka kooliväliselt.

Lahendusviiside suhtes pakkusid õpilased välja kattuvaid variante ennetusega: koolipoolsed otsesed tegevused (nt konkreetsem kooli sisekorrareeglistik, infotunnid, kaasõpilaste-õpetajate toetavam suhtumine ja erinevad tehnilised lahendused). Uute variantidena mainiti koolielu täiendamist (õpetajate suurem tähelepanu õpilastele, rohkem meeskonnatööd klassides). Kajastati lisaks individuaalses vaatevinklis suuremat vastuhakku vägivallale ning enese täiendamist enesekaitse tundide kujul.

Uurimistöös kavandatud ja rakendatud avatud küsimustega ankeetküsimustiku ja täiendav struktureerimata intervjuu meetod võimaldas üldjoontes koguda andmeid uurimisküsimuste esialgsete andmete kogumiseks. Järgnevate uurimustöödega tuleks alustada juba varem, et töösse saaks lisada saavutatud tulemusi, mis tuginevad praeguses tööst õpilaste väljatoodud ennetus- ja lahendusviisidele. Täpsemalt tähendab see, et tuleks aasta jooksul rakendada õpilaste poolseid ettepanekuid ja võrrelda elluviidud muudatuste tõhusust varasema olukorraga. Õppeaasta lõpus tuleks uurida, milline oli rakendatud ennetusviiside ning

tekinud koolivägivalla alla liigituva teo lahendusviiside mõju senistele koolivägivalla probleemidele selleks, et muuta kooli personal teadlikumaks tõhusamate koolivägivalla ennetus- ja lahendusviiside meetoditest ning tulemuslikult vähendada koolivägivalla teket. Põhikooli 9. klassi õpilaste ankeetküsimustiku ja struktureerimata intervjuu läbiviimine andis kogemuse, et põhjalikumad vastused saab läbi privaatse ankeetküsimustiku avatud küsimuste põhjal. Seega, metoodika kavandamisel tuleb rohkem tähelepanu pöörata ankeetküsimustiku küsimuste koostamisele ja selle eesmärgi lahti kirjeldamisele, et saada veel sisukamad ja tõhusamad vastused uurimisküsimustele.

KASUTATUD ALLIKAD

Alas, M. 2009. Vägivallaprojektid.

<https://www.tlu.ee/~malas/vagivald/vgivallaprojektid.html> (10.04.2018)

Aron, L. 2013. Õpetaja- õpilase vaheline koolivägivald Hiiu valla koolides. Tartu Ülikool. Sotsiaaltöö korralduse osakond. [Diplomitöö].

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/36155/aron_liisi.pdf (02.04.2018)

Dowd, M. School Violence Awareness Week Lesson Plans & Activities.

<https://classroom.synonym.com/school-week-lesson-plans-activities-7850492.html>

(02.04.2018)

Dweyer, K., Osher, D., Warger, C. 2000. Warning Signs of School Violence

https://www.counseling.org/resources/library/Selected%20Topics/School%20Violence/Warning_Signs.html (02.04.2018)

Euroopa komisjon. 2017. Hariduse ja koolituse valdkonna ülevaade.

https://ec.europa.eu/education/sites/education/files/monitor2017-ee_et.pdf

Game club. 2017. Haridusliku lõimumise projekt.

<http://www.thegameclub.eu/uudised/haridusliku-loimumise-projekt-game-clubiga>

Himma, M. 2017. Raport: Eesti õpilane ei karda kontrolltoid tõsine mure on

koolikiusamine. <https://novaator.err.ee/590693/raport-eesti-opilane-ei-karda-kontrolltoid-tosine-mure-on-koolikiusamine> (05.04.2018)

Innove. 2015. Pisa uuring. <https://www.innove.ee/uuringud/pisa-uuring/pisa-2015/>

(01.05.2018)

Ibrus, K. 2013. Koolikaklus päädis teise klassi lapse jaoks traumapunkti minekuga. Eesti Päevaleht.

<http://epl.delfi.ee/news/eesti/koolikaklus-paadis-teise-klassi-lapse-jaoks-traumapunkti-minekuga?id=66178852>, (14.03.2018)

Jõesaar, T. 2018. Koolipoiss tõmbas vahetunnis oma käele 47 haava.

<http://ekspress.delfi.ee/kuum/koolipoiss-tombas-vahetunnis-oma-kaele-47-haava?id=81919531> (02.05.2018)

Jõesaar, T. 2017. Õpetajad ega koolijuht ei märganud üheksa aastat koolikiusamise all kannatanud poissi. <http://epl.delfi.ee/news/eesti/opetajad-ega-koolijuht-ei-marganud-uehksa-aastat-koolikiusamise-all-kannatanud-poissi?id=80305602> (28.03.2018)

Järv-Mandoja, K., Käesel, K., Pill, E., ja Riis, M. 2011 Vaimse tervise probleemide märkamine ja ennetamine koolis. Tallinn. Tervise Arengu Instituut.

https://intra.tai.ee/images/prints/documents/131496820076_Vaimse_tervise_probleemide_markamine_ja_ennetamine_koolis_est.pdf (14.03.2018)

Kase, H. ja Pettai, I. 2006. Naistearstile naistevastasest vägivallast. Eesti Avatud Ühiskonna Instituut. Tallinn.

<https://oef.org.ee/fileadmin/media/valjaanded/v21jaanded/Ksiraamat%20naistearstile%202006.pdf>, (10.04.2018).

Kullamaa, O. 2014. Noorsoopolitsei töö koolivägivalla uurimisel (Narva näitel). Tartu Ülikool. Õigusteaduskond. [Magistritöö]

http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42605/kullamaa_olga.pdf?sequence=1&isAllowed=y (02.04.2018)

Kuritegevus Eestis 2015. 2015. Kriminaalpoliitika uuringud. Justiitsministeerium.

http://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2015.pdf, (10.04.2018).

Kõiv, K. 2011. Ennetus grupi tasandil: võitlus koolivägivallaga.

<http://www.lastekaitseliit.ee/wp-content/uploads/2011/04/ennetus.pdf> (02.04.2018)

McGrath, H, Noble, T. 2006. Supporting positive pupil relationships: Research to practice.(01.05.2018)
http://www.bounceback.com.au/sites/default/files/McGrath%20Noble_Supporting%20positive%20pupil%20relationships.pdf

Oja, T. 2016. Salliva kooli juht: koolikiusamine on üks suurim Eesti noorte Enesetappude põhjus. (05.04.2018) <http://www.pealinn.ee/newset/salliva-kooli-juht-koolikiusamine-on-üks-suurim-eesti-noorte-n168974>

Permi koolis sai noarünnakus mitu inimest viga <https://www.err.ee/654170/permi-koolis-sai-noarunnakus-mitu-inimest-viga> (12.03.2018)

Politsei Antsla Gümnaasiumis lapsi noaga ähvardanud poisi juhtum näitab tugiisikute puudust. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/politsei-antsla-gumnaasiumis-lapsi-noaga-ahvardanud-poisi-juhtum-naitab-tugiisikute-puudust?id=79755650> (12.03.2018)

Põld, A. Direktor agressiivsest ja endale viga teinud poisist selliseid juhtumeid tuleb Eesti koolides igapäevaselt ette. <http://www.delfi.ee/news/paevauudised/eesti/direktor-agressiivsest-ja-endale-viga-teinud-foisist-selliseid-juhtumeid-tuleb-eesti-koolides-igapaevaselt-ette?id=75954427> (12.03.2018)

Tervise arengu instituut. 2006. Sotsiaaltöö.
https://intra.tai.ee//images/prints/documents/130683152611_Sotsiaaltoo_2006_2.pdf
(10.04.2018)

Ronald F. Ferguson with Sarah F. Phillips, Jacob F. S. Rowley, and Jocelyn W. Friedlander. 2015. Beyond Standardized Test Scores: Engagement, Mindsets, and Agency.
<http://www.agi.harvard.edu/projects/TeachingandAgency.pdf> (17.03.2018)

Riigikogu. 2010.Riigiteataja.Põhikooli- ja gümnaasiumiseadus.
<https://www.riigiteataja.ee/akt/13332410> (05.04.2018)

Strömpl,J.,Selg,M., Soo,K.,Šahverdov-Žarkovski, B. 2007. Eesti teismeliste vägivaldlatõlgendused. Sotsiaalministeerium https://www.sm.ee/sites/default/files/content-editors/Ministeerium_kontaktid/Uuringu_ja_analuusid/Sotsiaalvaldkond/nr_203_2007_20teismeliste_20v_c3_a4givald_1_.pdf

Soodla, K. 2005. Vägivalla ärahoidmise ja sellega hakkamasaamise võimalused ühe kooli näitel. Tartu Ülikool. Filosoofia teaduskond. [Lõputöö]
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/29268/Karin_Soodla_Opetajakoolituse_loputoo_2005.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Tihomirova, A. 2013 Koolivägivalla ennetamise ja leevendamise võimalused Pärnumaa kutsehariduskeskuses. [Lõputöö]. Tartu Ülikooli Pärnu Kolledž. Sotsiaaltöö korralduse osakond. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/32603/tihomirova_age.pdf

Vägivalla ennetamise strateegia aastateks 2015-2020. 2015. Tallinn.
https://www.valitsus.ee/sites/default/files/content-editors/arengukavad/vagivalla_ennetamise_strateegia_2015-2020_kodulehele.pdf

Vaiksoo, Triin. 2010. Koolivägivalla ning kiusamise ennetamisele ja vähendamisele suunatud tegevused Eesti koolide dokumentides. Tartu Ülikool. Sotsiaal- ja Haridusteaduskond. [Magistritöö]
http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/15259/vaiksoo_KL.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vägivalla liigid paarissuhtes. *s.a.* Kriminaalpoliitika.
<http://www.kriminaalpoliitika.ee/et/perevagivald/vagivalla-liigid-paarissuhtes>,
(10.04.2018).

Õpilaste kooliga rahulolu 2017 8. klassi õpilaste põhiküsitluse tulemused Tori Põhikool. 2017. <http://toripk.ee/wp-content/uploads/2017/09/Tagasiside-koolile-Tori-P%C3%B5hikool-8.-klass-2017.pdf> (28.03.2018)

Õpetajad ega koolijuht ei märganud üheksa aastat kooli kiusamise all kannatanud poissi. 2017. <https://www.ohtuleht.ee/842877/opetajad-ega-koolijuht-ei-marganud-ueksa-aastat-koolikiusamise-all-kannatanud-poissi>

Ülemaantee, L. 2015. 7. –9. klassi õpilaste koolivägivalla ja -kiusamise kirjeldus ühe eesti maakonna gümnaasiumide näitel. [Magistritöö]. Tartu Ülikool. Sotsiaal- ja haridusteaduskond. http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/48257/laine_ulemaante.pdf?sequence=1 (14.03.2018)

World report on violence and health. 2002. Ed. E.G. Krug, L.L. Dahlberg, J.A. Mercy. A.B. Zwi, R. Lozano. Geneva: World Health Organization.
http://apps.who.int/iris/bitstream/10665/42495/1/9241545615_eng.pdf, (10.04.2018).

LISAD

Lisa 1. Lõputöö ankeetküsimustik

Kuupäev:

Aeg: 20 minutit

Olen Karolin Leppik, Tartu Ülikooli Viljandi Kultuuriakadeemia huvijuht-loovtegevuse õpetaja eriala neljanda kursuse tudeng. Hetkel olen kirjutamas oma lõputööd teemal „Koolivägivalla ennetus- ja lahendusviisid 9. klassi õpilaste käsitluses“. Minu lõputöö eesmärgiks on välja selgitada Kalamaja põhikooli 9.klassi õpilaste nägemus koolivägivalla ennetamisest ja erinevatest lahendusviisidest. Lõputöö küsimuste vastused on esitatud töösse anonüümselt, saadud andmeid kasutan vaid uurimuse eesmärgil. Lõputöö uurimusküsimused ei ole esitatud inimese enda kohta vaid tema nägemuse ja arvamuse kohta.

SUGU (Tõmba joon alla)

Mees Naine

VANUS:

.....

Kas oled kogunud koolivägivalda? (kiusamine, narrimine)

EI/JAH

**TEEMA: MILLISEID KOOLIVÄGIVALDA ENNETAMISE VIISE TOOVAD
VÄLJA 9. KLASSI ÕPILASED?**

Kas oled teadlik programmidest: „Kiusamisvaba kool“ „Ei koolivägivallale“ ? (Tõmba joon alla)

JAH/EI

Mida peaks tegema, et koolis esineks vähem koolivägivalda? Too vähemalt kolm näidet ning kirjelda iga näide lahti vähemalt kahe lausega, kuidas sina näed, et sinu poolt väljatoodud näited aitavad ennetada/ ära hoida koolivägivalda.

.....
.....
.....
.....
.....
.....
.....

Kuidas saavad õpetajad aidata kaasa selleni, et koolivägivalda esineks vähem? Kirjelda vähemalt kolme lausega.

.....
.....
.....
.....
.....

Kuidas saavad kaasõpilased aidata kaasa selleni, et koolivägivalda esineks vähem? Kirjelda vähemalt kolme lausega.

.....
.....
.....
.....
.....

Nimeta inimesi kes saaksid veel panustada ja aidata koolivägivalla ennetamisesse?

Nimeta vähemalt kaks inimest ning kirjelda kuidas nemad saaksid panustada omalt poolt koolivägivalla ennetamisesse.

.....
.....
.....
.....
.....

Soovid midagi lisada?

.....
.....
.....
.....
.....

TEEMA: MILLISEID KOOLIVÄGIVALDA LAHENDUSVIISE TOOVAD VÄLJA

9. KLASSI ÕPILASED?

Kuidas on võimalik koolivägivalla probleeme lahendada? Too vähemalt kolm probleemi näidet, seejärel vasta igale probleemile kuidas sina näed selle probleemi lahendusviisi?

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kuidas on võimalik vähendada vaimset vägivalda? Too vähemalt üks põhjalik näide ning kirjelda lahti vähemalt kahe lausega.

.....

.....

.....

.....

.....

.....

Kuidas on võimalik vähendada füüsilist vägivalda? Too vähemalt üks põhjalik näide ning kirjelda lahti vähemalt kahe lausega.

.....

.....

.....

.....

.....

Kuidas saavad aidata õpetajad koolivägivalla probleeme lahendada? Kirjelda vähemalt kolme lausega.

.....
.....
.....
.....
.....

Kuidas saavad aidata kaasõpilased koolivägivalla probleeme lahendada? Kirjelda vähemalt kolme lausega

.....
.....
.....
.....
.....

Soovid midagi veel lisada?

.....
.....
.....
.....
.....

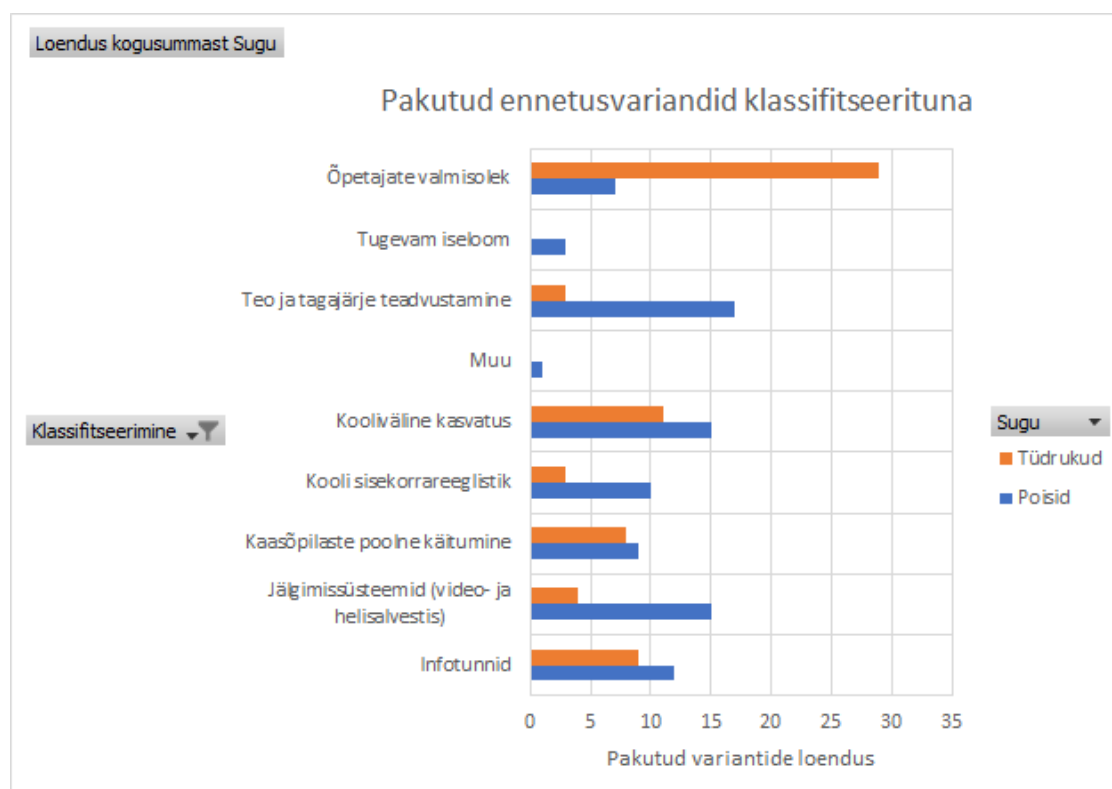
Suur **Aitäh**, et vastasid küsimustele!

Lisa 2. Täiendav struktureerimata intervjuu

OHVRID

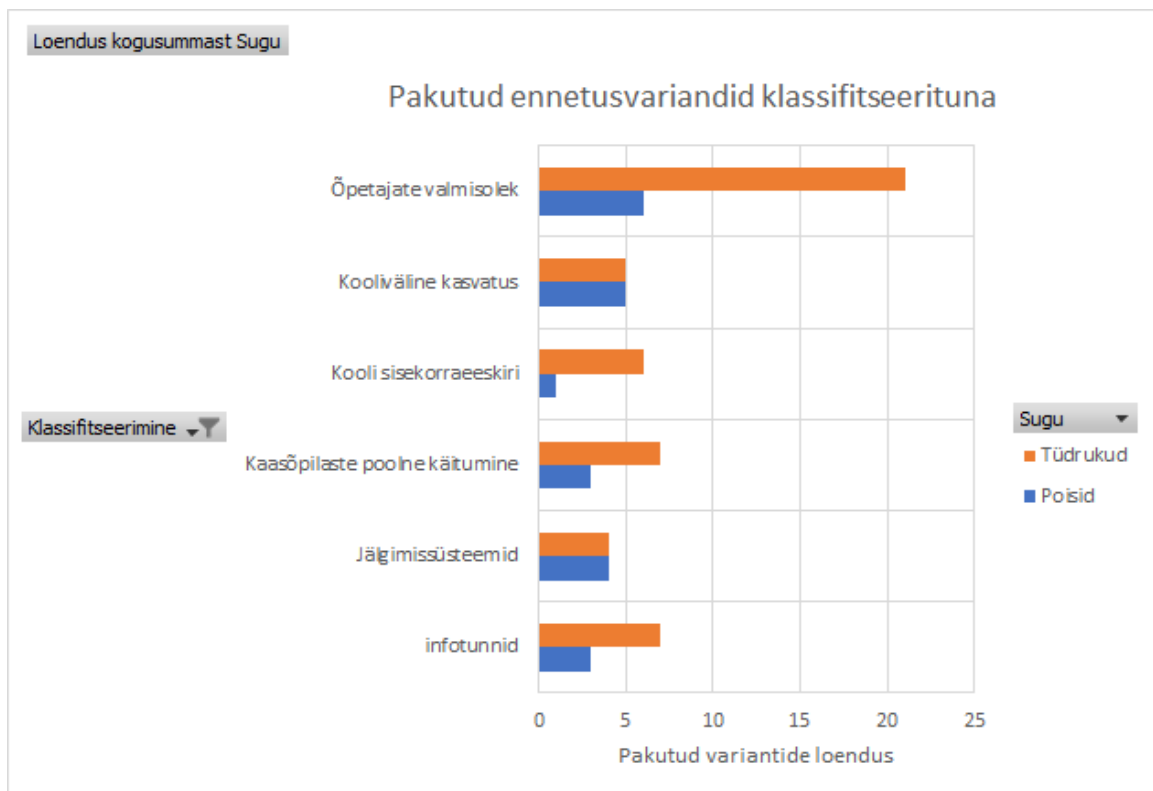
1.Lähtudes ankeetküsimuste vastustest sooviksin ma sinult saada põhjendust:

- Miks on tõhusaks koolivägivalla ennetusviisiks õpetajate valmisolek?
- Miks on tähtis koolivägivalla ennetamiseks olla teadlik teo tagajärgedest ?
- Miks on tähtis koolivägivalla ennetamiseks kooliväline kasvatus?
- Miks on oluline koolivägivalla ennetamiseks koolipoolne jälgimissüsteem?
- Miks on oluline koolivägivalla ennetamiseks kooli sisekorrareeglistik?
- Miks on infotunnid olulised koolivägivalla ennetamiseks?
- Miks on tähtis koolivägivalla ennetamiseks kaasõpilaste poolne käitumine?
- Miks on tähtis koolivägivalla ennetamiseks õpilase tugevam iseloom?

MITTE OHVRID

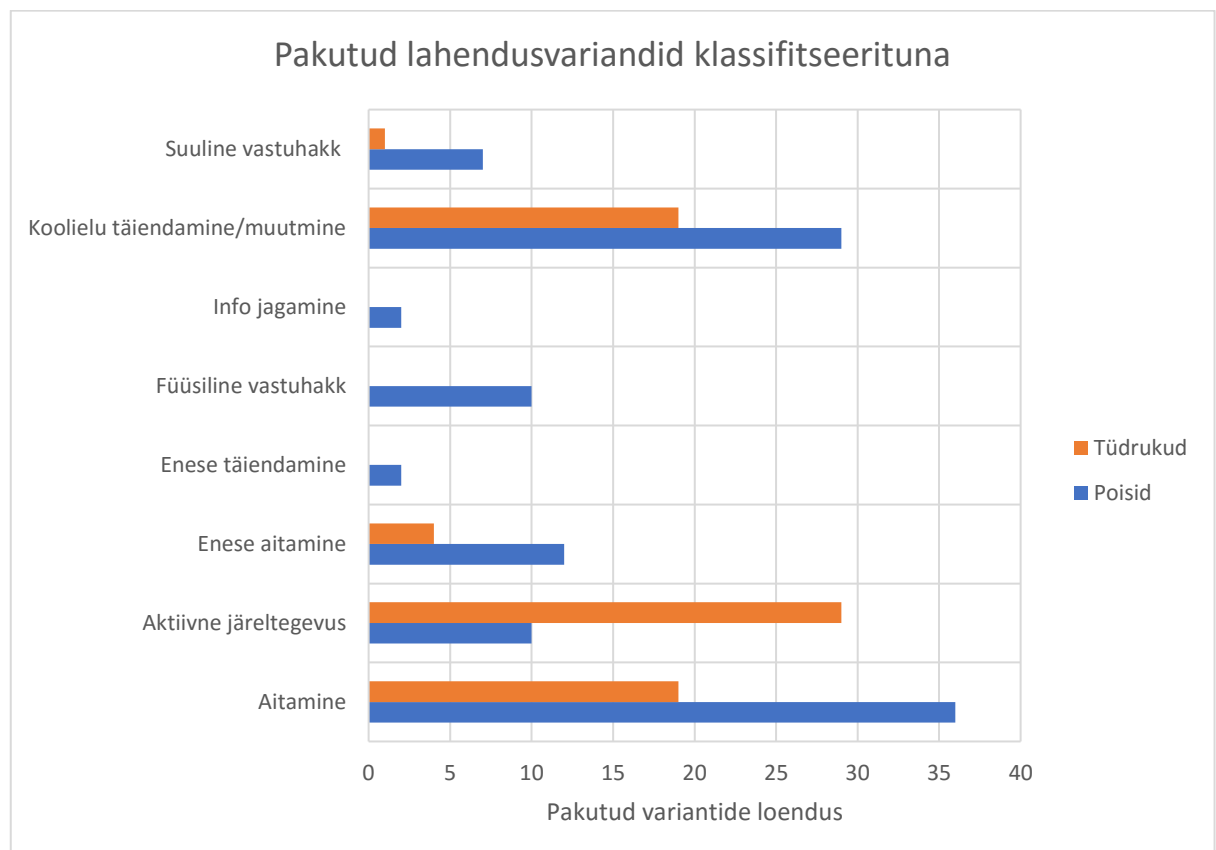
- Miks on koolivägivalla ennetamiseks oluline õpetajate valmisolek?
- Miks on koolivägivalla ennetamiseks oluline kooliväline kasvatus?
- Miks on oluline koolivägivalla ennetamiseks kaasõpilaste poolne käitumine?
- Miks on olulised infotunnid koolivägivalla ennetamiseks?
- Miks on tähtis koolivägivalla ennetamiseks jälgimissüsteemid?
- Miks on tähtis kooli sisekorrareeglistik vägivalla ennetamiseks?

OHVRID

2. Lähtudes teise uurimusteema tulemustest (Lahendusviisid) esitan sulle järgnevad küsimused.

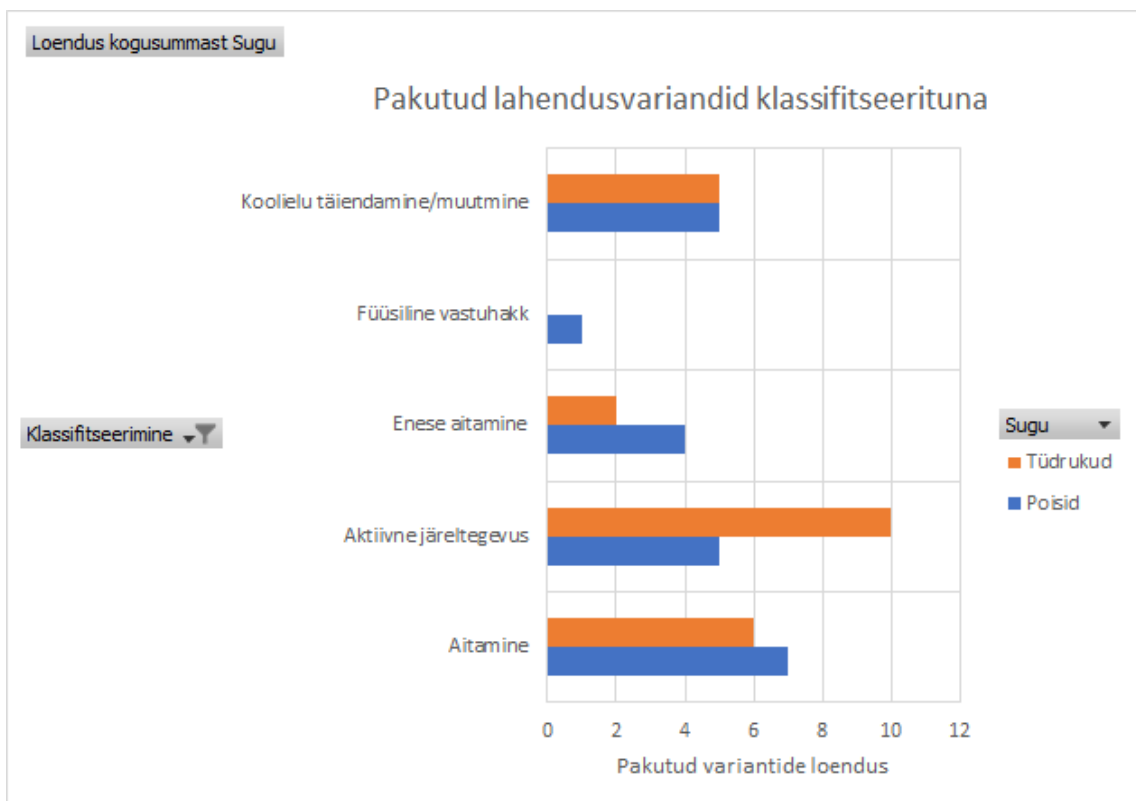
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks koolielu täiendamist ja muutmist?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks teiste poolset aitamist?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks aktiivset järeltegevust toimunud situatsioonile?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks enese aitamist?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks suulist vastuhakku?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks füüsilist vastuhakku?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks info jagamist?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks enese täiendamist?

MITTE OHVRID

2. Lähtudes teise uurimusteema tulemustest (Lahendusviisid) esitan sulle järgnevad küsimused.

- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks aktiivset järeltegevust?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks aitamist?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks koolielu täiendamist/muutmist?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks enese aitamist?
- Miks pead tõhusaks koolivägivalla lahendusviisiks füüsilist vastuhakku?

SUMMARY

Following study focused on school violence problems and ways to propose different solutions to prevent and solve cases. This study is based on 9th grade students opinions.

The study focuses on two main aspects:

- 1) Different ways to prevent school violence based on 9th grade student's opinions.
- 2) Different ways to solve school violence incidents based on 9th grade student's opinions.

Research was based on questionnaires, where focus was to get honest opinions from students – whether they have been targeted as a victim of school violence, have been bully or have seen school violence. Therefore, students had to reveal their sex and age. Impersonalized questionnaires are good basis for collecting data, it is very important to build up questions keeping in mind the focus of research item. Beforehand well-structured and commonly understandable questions are therefore eagerly fulfilled by students with full honesty and trust. Of course, sex and age are only personal parameters, which were collected.

Victims see collectively that the most effective way to tackle school violence is to supplement to / updating, active follow-up and helping out school life. Victims brought out that the most effective way for preventing school violence is out-of-school child-rearing and school-based information sessions. Victims also pointed out behavior of fellow students in situations of school violence.

For non-victims the most effective methods for preventing school violence are the same as for victims. From this we can conclude that these are places that require more careful attention and consistent engagement. The results of the prevention methods show that non-

victims sees the most effective method out-of-school education, in-lessons, the teacher's preparedness and the monitoring systems.

Performed study obtained initial data necessary for analysis. For the future actions, it would be very beneficial to perform similar study after some or all proposed school violence prevention- and reactive methods have been applied at school. This would give a good basis to see influence and effectiveness of those proposed methods. Effective methods therefore can be implemented in other schools and results are input material for training of teachers.

LIHTLITSENTS

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja lõputöö üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Karolin Leppik (sünnikuupäev: 15.01.1994.a.)

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) enda loodud teose „KOOLIVÄGIVALLA PROBLEEMIDE ENNETAMIS- JA LAHENDUSVIISID ÕPILASTE VAATES“, mille juhendaja on Allan Kährik, MA (teoloogia)
 - 1.1. reprodutseerimiseks säilitamise ja üldsusele kättesaadavaks tegemise eesmärgil, ealhulgas digitaalarhiivi DSpace-is lisamise eesmärgil kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni;
 - 1.2. üldsusele kättesaadavaks tegemiseks Tartu Ülikooli veebikeskkonna kaudu, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace'i kaudu kuni autoriõiguse kehtivuse tähtaja lõppemiseni.
2. olen teadlik, et punktis 1 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.
3. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei rikuta teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse seadusest tulenevaid õigusi.

Viljandis, 23.05.2018